

Ковальчук В.А. Педагогічне партнерство у професійному становленні майбутнього фахівця: теорія, досвід, сучасні виклики. *Соціально-педагогічний супровід розвитку життєвої успішності студентів в контексті сучасних викликів*: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Київ, 29 квітня 2025 року) / за заг. ред. канд. пед. наук, ст. досл. Ю. Ївженка (електронне видання). Київ. 2025. 112 с. С.62-66.

Ковальчук Валентина Антонівна,
доктор педагогічних наук, доцент, професор кафедри професійно-педагогічної, спеціальної освіти, андрагогіки та управління Житомирського державного університету імені Івана Франка

Педагогічне партнерство у професійному становленні майбутнього фахівця: теорія, досвід, сучасні виклики

Розвиток суспільних відносин в демократичних країнах здійснюється на визнанні абсолютних цінностей людини – визнання її гідності і рівності, дотриманням права і свободи. Система освіти керується в своїй основі цими цінностями і формує їх в нового покоління.

Вітчизняна система освіти проходить суттєве реформування та модернізацію з огляду на відповідність її демократичним та гуманістичним цінностям, ефективності та результативності, запитам ринку праці, інтеграції до європейської спільноти тощо. Впроваджується Концепція «Нова українська школа», провідною складовою формули якої визначено педагогіку партнерства – організацію освітнього процесу у закладах освіти на засадах добровільності, рівності, порозуміння та взаємодопомоги.

Відомий педагог С. Френе у своїй праці «Педагогічні інваріанти» наголошував, про необхідність визначення правил взаємодії, які обговорюються і приймаються самими учнями у співпраці з дорослими. Вони можуть змінюватися, доповнюватися, корегуватися відповідно до різних умов, пов'язаних з віковими змінами інтересів, потреб; подій шкільного життя; впливу суспільно-культурних подій в країні, світі; розвитку інформаційно-комунікаційних технологій тощо. І важливо, щоб ця взаємодія і співпраця будувалася на засадах гуманізму.

Науковцями виділяються такі ознаки партнерської взаємодії суб'єктів: обов'язковий взаємообумовлений вплив один на одного, добровільність у визнанні партнерських відносин і рівня включеності у спільну діяльність; рівноправність та толерантність до позиції партнера у прийнятті рішень, коригуванні цілей, виборі шляхів, методів і засобів вирішення спільних завдань; толерантне ставлення до позиції партнера; врахування інтересів та взаємозацікавленості кожного; особиста та колективна відповідальність за діяльність та її результати; доброзичливість, рівність та повага тощо [1, с. 9.]

Провідною позицією у формуванні партнерської взаємодії у освітньому процесі є діяльність дорослого, педагога, викладача. Ця взаємодія має суб'єкт-

суб'єктний характер, будується на взаємній гуманістичній спрямованості, активності учасників, взаємопроникненні у світ почуттів, переживань, здатності сприймати один одного та ефективно комунікувати.

Важливо, щоб педагогічний вплив в умовах спільної діяльності партнерів (педагогів та здобувачів освіти) був спрямований на формування здатності в молодого покоління визначати цілі, вибирати оптимальні методи, прийоми у вирішенні завдань. Така діяльність на засадах партнерства є формувальною і щодо свідомості учасника, механізмів індивідуальної і колективної діяльності. Можна стверджувати, що партнерство є способом формування особистості, сприяє розвитку можливостей учасників до самовизначення, самореалізації [2, с. 312].

У професійній освіті організація навчально-виховного процесу також будується на засадах педагогічного партнерства. Провідним і визначальним принципом є студентоцентризований підхід. З його позицій формується модель професійної підготовки, яка передбачає стимулювання активності здобувачів освіти, орієнтацію на їх професійні інтереси та досвід; забезпечення свободи і права в усіх проявах діяльності, урахування вікових та індивідуальних особливостей, забезпечення морально-психологічного комфорту в індивідуальному та соціальному розвитку. Це можливо за умови створення комфортного освітнього середовища закладу фахової передвищої і вищої освіти для навчання кожного студента і реалізації його особистої освітньої траєкторії. Основними характеристиками такого середовища є: варіативність, багатовимірність, цілісність, матеріально-процесуальна природа, зумовленість (вплив різних факторів), суб'єктивність і конфігуративність (наявність мінливих кордонів).

Варто зауважити також, що організація партнерської взаємодії неможлива без ефективної комунікації усіх учасників освітнього процесу. Навички ефективної комунікації необхідні кожному і викладачу, і студенту. Адже вміння уважно слухати, будувати середовище довіри та підтримки, проявляти емпатію, отримувати та надавати конструктивний зворотний зв'язок зумовлює здорові стосунки, атмосферу ефективної взаємодії й співробітництва, сприяє мотивації до роботи й навчання та збереженню комфортного середовища.

Аналіз наукової літератури з досліджуваної проблеми і власний практичний досвід дає підстави стверджувати, що організація партнерської взаємодії у системі відносин «викладач-здобувач освіти» неможлива без дотримання певних педагогічних умов. Так, наприклад, дослідниця Петрик К. щодо формування партнерської взаємодії у педагогічних закладах вищої освіти виділяє такі педагогічні умови, а саме: створення психологічно-комфортної атмосфери, продуктивної для розвитку пізнавальної активності та позитивного самопочуття особистості; організація активної позиції суб'єктів освітнього процесу через реалізацію педагогічного діалогу; стимулювання учасників партнерської взаємодії до рефлексивної діяльності [3, с. 171].

Партнерська взаємодія у закладі професійної освіти організовується у межах навчальної, позанавчальної діяльності; визначається нормативними

документами та правилами. У Житомирському державному університеті імені Івана Франка особливості організації співпраці здобувачів освіти і науково-педагогічних працівників на засадах педагогіки партнерства окреслено у нормативно-правових документах: «Статуті університету», «Положенні про організацію освітнього процесу», «Концепції виховної роботи», «Положенні про запобігання та протидію булінгу» та ін. Для реалізації партнерської співпраці розроблено відповідне змістово-технічне забезпечення реалізації індивідуальних освітніх потреб, індивідуальної освітньої траєкторії, розвитку творчого потенціалу, нахилів, професійних інтересів тощо. Під час проведення лекцій, практичних, семінарських занять, консультацій, індивідуальної та групової роботи взаємодія між здобувачами освіти та викладачами здійснюється на засадах партнерства. Через залучення студентів до обговорень, дискусій, діалогу, використання технологій партнерства «Займи позицію», «Один-два-всі разом», технології ситуативного моделювання, виконання проєктів партнерської співпраці вчителя з учасниками освітнього процесу тощо.

У процесі професійної підготовки здобувачів освіти різних спеціальностей здійснюється моніторинг ефективності освітнього процесу, методики викладання, особистісно-професійного зростання тощо. Проводяться постійні опитування (анонімні, в он-лайн режимі) щодо ставлення до освітнього середовища університету («Якість організації освітнього процесу»), до особливостей здобуття спеціальності («Формування індивідуальної освітньої траєкторії»), професійності викладачів («Викладач очима студентів»), організації позанавчальної діяльності («Перші враження студента ЖДУ») та ін.

Зауважимо, що на ефективність організації освітнього процесу на засадах партнерської взаємодії впливають виклики сучасного розвитку суспільства. Їх вирішення вимагає додаткових зусиль та ресурсів усіх суб'єктів навчання і виховання. Це і зміна потреб ринку праці, яка формує попит на фахівців, які здатні швидко адаптуватися до змін, креативні, з високим рівнем soft skills, з розвиненими вміннями партнерської співпраці; соціальні та психологічні виклики, які пов'язані з стресостійкістю особистості (військові дії, пандемія, кризи), невпевненістю у майбутньому, потребою у психологічній підтримці; і безумовно, адаптація освітнього процесу до нестабільних умов із збереженням якості освіти, що зумовлює необхідність впровадження різних форм навчання (інклюзивної, дистанційної, змішаної) тощо.

Отже, партнерська взаємодія учасників освітнього процесу дає можливість вияву та розвитку реальних можливостей особистості у її професійному становленні та розвитку. Одним із перспективних напрямів дослідження цієї проблеми є розробка варіантів змістово-технологічного забезпечення педагогічного партнерства в закладах різних рівнів освіти.

Список літератури

1. Ковальчук В.А. Педагогіка партнерства у професійній діяльності вчителя: навч. посіб. Житомир : Вид-во ЖДУ, 2023. 100 с.

2. Коханова О.П. Партнерська взаємодія як умова розвитку суб'єктності майбутнього фахівця. *Педагогіка вищої та середньої школи*. 2010, Вип.29. С. 311-316.

3. Петрик К. Ю. Педагогічне партнерство у процесі професійної підготовки майбутніх вчителів початкової школи. Зб. наук. праць. *Педагогічні науки*. 2017. Вип. 75(2). С. 170-173. Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/znppn_2017_75\(2\)_35](http://nbuv.gov.ua/UJRN/znppn_2017_75(2)_35)